

NHÌN NHẬN GIÁ TRỊ TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH TỪ NHỮNG ẢNH HƯỞNG LAN TỎA TRÊN THẾ GIỚI

BÙI ĐÌNH PHONG*

Giá trị tư tưởng Hồ Chí Minh được xác định và ghi nhận trên rất nhiều phương diện, như văn hóa, đạo đức, nhân văn, phát triển mà cốt lõi là hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội, hướng tới tương lai như khẳng định của Tổ chức Giáo dục, Khoa học và Văn hóa Liên hợp quốc (UNESCO). Những giá trị đó không chỉ truyền cảm hứng, lan tỏa trên thế giới mà còn là một động lực góp phần thúc đẩy sự phát triển của nhân loại, cổ vũ các thế hệ mai sau.

Khát vọng quyền con người và sức lan tỏa của giá trị chính thể mới gương cao ngọn cờ độc lập, tự do, hạnh phúc

Sợi chỉ đỏ xuyên suốt sự nghiệp của Chủ tịch Hồ Chí Minh là tầm nhìn, bản lĩnh, trí tuệ, đặc biệt là sự linh cảm, nhạy cảm về chính trị, chứa đựng trong đó tính hiện đại, phổ quát nhưng rất đặc thù Việt Nam. Không phải ngẫu nhiên mà Nguyễn Tất Thành dùng tên gọi đầu tiên khi xuất hiện trên diễn đàn quốc tế là Nguyễn Ái Quốc. Lấy tư cách một người yêu nước (Ái Quốc), với khát vọng sống của mọi người, mọi dân tộc trên thế giới, trong đó có nhân dân Việt Nam, Nguyễn Ái Quốc ký tên dưới bản *Yêu sách của nhân dân An Nam* gửi tới Hội nghị Véc-xây (Versailles), đòi các quyền cơ bản cho nhân dân An Nam, như các quyền tự do, quyền cải cách nền pháp lý ở Đông Dương,... Người nói đến những giá trị hiện đại, phổ quát của thế giới lúc bấy giờ, bao gồm những lời cam kết của các cường quốc trong Đồng

minh trong cuộc đấu tranh của “Văn minh chống dã man” để khẳng định “tiền đề một thời đại công lý và chính nghĩa nhất định là phải đến với họ”⁽¹⁾. Trước khi đề cập cụ thể 8 yêu sách, Nguyễn Ái Quốc nói đến “quyền tự quyết thiêng liêng của các dân tộc” mà các chính phủ trong Đồng minh đã nói tới. Người nêu “chính nghĩa thế giới của tất cả các cường quốc”, tức là những vấn đề có tính nhân loại. Sự nhạy cảm chính trị đặc biệt của Nguyễn Ái Quốc thể hiện ở chỗ, Người nhiều lần nhắc đến nước Pháp, một nước Cộng hòa, luôn tự cho mình có sứ mệnh bảo hộ nhân dân An Nam; nói về nhân dân Pháp - “những người đại biểu cho tự do và công lý, và sẽ không bao giờ từ bỏ lý tưởng cao cả của mình là tình bác ái toàn thế giới”⁽²⁾, để qua đó khẳng định những giá trị nhân loại, cũng như tiếng nói, khát vọng của những người bị

* PGS, TS, Viện Hồ Chí Minh và các lãnh tụ của Đảng, Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

(1), (2) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2011, t. 1, tr. 469, 470

áp bức, trong đó có khát vọng về quyền con người mà *Yêu sách* là một điển hình.

Sau khi Cách mạng Tháng Tám năm 1945 thành công, nét đặc sắc đầu tiên của Chủ tịch Hồ Chí Minh là tuyên ngôn về chính thể *Dân chủ Cộng hòa* với mục tiêu *Độc lập - Tự do - Hạnh phúc*. Chủ tịch Hồ Chí Minh hiểu rõ những quyền và giá trị phổ quát mà tạo hóa ban cho con người, những điều hiển nhiên, lẽ phải mà loài người phải tuân thủ, nhưng cũng “hoàn toàn” Việt Nam như cách nói của Đây-vít Hăm-bóc-xton. Với tầm nhìn uyên bác, bản lĩnh của một trí tuệ kiệt xuất, đồng thời nắm chắc những nguyên tắc của các Hội nghị quốc tế của phe Đồng minh về kết thúc chiến tranh thế giới lần thứ hai, Chủ tịch Hồ Chí Minh mở đầu *Tuyên ngôn Độc lập* của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa bằng việc trích dẫn những lời bất hủ trong bản *Tuyên ngôn Độc lập* năm 1776 của nước Mỹ và bản *Tuyên ngôn Nhân quyền và Dân quyền* của Cách mạng Pháp năm 1789. Việc làm đó cho thấy quan điểm của Người đã nói trước được điều mà 15 năm sau, năm 1960, Liên hợp quốc mới đưa vào trong *Tuyên bố trao trả độc lập cho các nước và các dân tộc thuộc địa*.

Nhiệm vụ to lớn, nặng nề, nhưng vô cùng phức tạp của nhân loại trong thế kỷ XX là đấu tranh xóa bỏ chế độ thuộc địa và chủ nghĩa thực dân. Tư tưởng *Độc lập - Tự do - Hạnh phúc* mà Chủ tịch Hồ Chí Minh tuyên bố ngay sau Cách mạng Tháng Tám thành công vừa là mục đích, vừa là động lực thúc đẩy các dân tộc tiếp bước trên con đường đi tới tương lai của mình. Tiến sĩ M. Át-mét (Modagat Ahmed), Giám đốc UNESCO khu vực châu Á - Thái Bình Dương, Đại diện đặc biệt của Tổng Giám đốc UNESCO phát

biểu trong Hội thảo Quốc tế kỷ niệm 100 năm Ngày sinh Chủ tịch Hồ Chí Minh năm 1990 như sau: “Người là một trong những động lực đầu tiên của phong trào chống thực dân thời kỳ sau Đại chiến thế giới thứ hai ở châu Á, và là một trong những lãnh tụ có ảnh hưởng nhiều nhất của các dân tộc ở thế kỷ XX”⁽³⁾.

Cũng tại Hội thảo này, Đại tướng Võ Nguyên Giáp khẳng định: “Sự nghiệp văn hóa quan trọng nhất của Người là đã lãnh đạo toàn dân đánh đuổi giặc ngoại xâm trong thời đại mới, giành lại cho nhân dân những quyền sống của con người, một cuộc sống có văn hóa. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã cùng với loài người loại trừ một trở lực to lớn trên con đường tiến lên thế giới văn minh, xóa đi một vết nhơ trong lịch sử là chế độ thuộc địa”⁽⁴⁾.

Khi bốn ba tìm đường cứu nước, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn có ý thức tiếp nhận chọn lọc các dòng tư tưởng trên thế giới. Nhân mạnh việc tu dưỡng đạo đức của Khổng Tử, lòng nhân ái của Chúa Giê-su, phương pháp biện chứng của chủ nghĩa Mác, chính sách Tôn Dật Tiên, Người tìm thấy điểm chung là họ đều mưu cầu hạnh phúc cho loài người, mưu cầu phúc lợi cho xã hội. Năm 1990, theo Nghị quyết của UNESCO, toàn thế giới kỷ niệm 100 năm Ngày sinh Chủ tịch Hồ Chí Minh với tiêu đề: “Chủ tịch Hồ Chí Minh, anh hùng giải phóng dân tộc, nhà văn hóa lớn”. Điểm chung mà Chủ tịch Hồ Chí Minh nhận thấy ở Khổng Tử, Chúa Giê-su, C. Mác, Tôn Dật Tiên được một đại biểu tham dự Hội thảo nhắc lại: Chúng tôi đến đây

(3), (4) *Hội thảo quốc tế về Chủ tịch Hồ Chí Minh* (trích tham luận của đại biểu quốc tế), Nxb. Khoa học Xã hội, Hà Nội, 1990, tr. 34, 29

có người theo đạo Hồi, có người theo đạo Phật, đạo Tin Lành, đạo Thiên chúa, trước chúng tôi không hiểu nhau, qua hai ngày hội thảo, chúng tôi có thể ngồi lại nói chuyện vui vẻ với nhau, vì chúng tôi có cái chung là lý tưởng Hồ Chí Minh: “Muốn cho nhân loại được tự do, hạnh phúc”⁽⁵⁾.

Mọi dân tộc yêu tự do và độc lập phải tiến hành đấu tranh cho giải phóng, chống lại ách thực dân, đế quốc đã “thâu nạp” tư tưởng Hồ Chí Minh vào gia tài của nhân loại, vì Người “không chỉ đấu tranh cho một lá cờ, cho một sự giải phóng ở bề mặt bên ngoài; Người muốn tiến hành một cuộc chiến đấu cho phẩm giá con người, cho sự giải phóng và phúc lợi của toàn dân và nhờ thế mà cuộc cách mạng Người phát động đã mang tầm cỡ thế giới”⁽⁶⁾.

Thế giới gọi Chủ tịch Hồ Chí Minh là con người của nhân loại không chỉ vì giá trị tư tưởng của Người lan tỏa ra thế giới, là “người chiếu sáng”, “một con người kỳ diệu cho tất cả mọi thời đại”, mà quan trọng hơn, tư tưởng của Người ghi dấu ấn thời đại, công hiến cho thế giới. *Mặc dù lãnh đạo nhân dân đấu tranh chống thực dân Pháp, đế quốc Mỹ, nhưng Người không chống lại một nước nào cho dù đó là một nước thực dân đô hộ, Người chỉ chống lại mối quan hệ bất bình đẳng và bất công.* Quan điểm, tư tưởng thể hiện sự vĩ đại của Chủ tịch Hồ Chí Minh - một con người của hòa bình và đấu tranh cho tự do, độc lập của dân tộc. Bởi vì, tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh chứa đựng những chân lý không thể phủ nhận, mà một trong số đó là câu nói bất hủ: “Không có gì quý hơn độc lập, tự do!”. Phó Tổng Giám đốc UNESCO, ông Han-xơ Đuốc-vin (Hans d’Orville) từng nhận định câu nói đó “có giá trị toàn cầu”.

Những dẫn chứng trên, dù chưa đầy đủ, nhưng cũng đã phần nào khẳng định được giá trị tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh, anh hùng giải phóng dân tộc, nhà văn hóa kiệt xuất của Việt Nam. Trong bài phát biểu mở đầu Hội thảo kỷ niệm 100 năm Ngày sinh của Chủ tịch Hồ Chí Minh tại Hà Nội, Tiến sĩ M. Át-mét khẳng định: “Chỉ có ít nhân vật trong lịch sử trở thành một bộ phận của huyền thoại ngay khi còn sống và rõ ràng Hồ Chí Minh là một trong số đó. Người sẽ được ghi nhớ không phải chỉ là người giải phóng cho Tổ quốc và nhân dân bị đô hộ mà còn là một nhà hiền triết hiện đại đã mang lại một viễn cảnh và hy vọng mới cho những người đang đấu tranh không khoan nhượng để loại bỏ bất công, bất bình đẳng khỏi trái đất này”⁽⁷⁾.

Sức lan tỏa của văn hóa và chủ nghĩa xã hội nhân văn Hồ Chí Minh

Nói đến Chủ tịch Hồ Chí Minh là nói đến độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội. Đây là trục xuyên suốt trong tư tưởng của Người.

Trong bài trả lời phỏng vấn Tạp chí *Hành tinh - Hành động* (Planète - Action), Pa-ri, tháng 5-1973, Ét-mông Mi-sơ-lê (Edmond Michelet), Bộ trưởng các quân chủng Pháp, người được tướng Đờ Gôn ủy nhiệm tiếp Hồ Chủ tịch ở Thủ đô Pa-ri (Pháp) năm 1946 nói: “Đó là một người cộng sản theo lý tưởng... Tôi thấy ông dường như luôn luôn chịu ảnh hưởng của các tác giả lớn của ông là Mác, chắc chắn là cả Lê-nin nữa... Nhưng

(5) Đại tướng Võ Nguyên Giáp: *Tư tưởng Hồ Chí Minh - Quá trình hình thành và phát triển*, Nxb. Sự thật, Hà Nội, 1993, tr. 9

(6), (7) *Hội thảo quốc tế về Chủ tịch Hồ Chí Minh* (trích tham luận của đại biểu quốc tế), *Sđd*, tr. 42, 135

trong ông có Jaurès (Giôrex)⁽⁸⁾... Ông là người đã chọn chủ nghĩa cộng sản, đúng thế, nhưng có một chủ nghĩa nhân văn sâu sắc... Tôi cho là trong thế giới cộng sản, chắc chắn ông là một trong những người chấp nhận cách mạng cộng sản chủ nghĩa, phải... nhưng trong tự do... Người ta có thể tìm ra được ở ông Hồ một mảnh đất hòa thuận... bởi vì chủ nghĩa xã hội của ông là một kiểu chủ nghĩa xã hội nhân văn⁽⁹⁾. Đại tướng Võ Nguyên Giáp cũng cho biết ý kiến của một đại biểu Mỹ: “Nếu chủ nghĩa cộng sản như chủ nghĩa cộng sản Hồ Chí Minh thì cũng chấp nhận được”⁽¹⁰⁾. Nhà nghiên cứu Hữu Ngọc phân tích rõ hơn chủ nghĩa cộng sản Hồ Chí Minh, “là một chủ nghĩa cộng sản có tình người, kế thừa những truyền thống cách mạng xã hội chủ nghĩa 1917, nhưng tiếp thu cả tinh hoa của những cuộc cách mạng tư sản, ủng hộ phong trào giải phóng dân tộc, - một chủ nghĩa cộng sản tôn trọng cá nhân, biết khóc, biết cười, biết ngậm vịnh”⁽¹¹⁾.

Tại Hội thảo quốc tế kỷ niệm 100 năm Ngày sinh Chủ tịch Hồ Chí Minh, nhiều nhà khoa học, chính khách trên thế giới bày tỏ quan điểm của mình về giá trị chủ nghĩa xã hội Hồ Chí Minh. Viện sĩ Thông tấn Viện Hàn lâm Khoa học Liên Xô V.M. Xô-n-xép (V.M. Solnsev) cho rằng: “Trong thế giới đầy năng động của chúng ta ngày nay đang diễn ra những biến đổi lớn lao... Khái niệm của chúng ta về chủ nghĩa xã hội, về con đường và các phương pháp xây dựng chủ nghĩa xã hội cũng thay đổi. Nhưng trong mọi biến đổi cũng có một số điều quan trọng không hề thay đổi. Đó là lý tưởng xã hội chủ nghĩa, các tư tưởng nhân đạo chủ nghĩa, tự do, dân chủ và công bằng xã hội, mà Chủ tịch Hồ Chí Minh, nhà yêu nước vĩ đại, người theo

chủ nghĩa quốc tế đã cống hiến trọn đời mình cho những lý tưởng đó. Năm tháng sẽ qua đi nhưng nhân loại tiến bộ sẽ nhớ mãi tên tuổi và sự nghiệp của Chủ tịch Hồ Chí Minh”⁽¹²⁾.

Bước vào thập niên 80 của thế kỷ XX, thời đại có nhiều thay đổi và phức tạp, cuộc đấu tranh tư tưởng giữa lực lượng tiến bộ và lực lượng phản tiến bộ để giành lấy một chế độ tự do và công bằng càng trở nên sâu sắc hơn bao giờ hết. Nhìn vào các mô hình chủ nghĩa xã hội hiện thực đang bị khủng hoảng, nhiều nhà khoa học cho rằng, đây không phải là lúc nói về bi quan của trí tuệ, mà là thời điểm để nói về sự lạc quan của ý chí. Để khắc phục những vấn đề mà chủ nghĩa xã hội đang gặp phải, chúng ta cần học ở Chủ tịch Hồ Chí Minh tư duy và nhận thức khoa học về chủ nghĩa xã hội, cả về lý luận và thực tiễn; học ở Người phẩm chất kiên nhẫn và bản lĩnh vững vàng trong theo đuổi mục đích, bình tĩnh trong những lúc khó khăn; linh hoạt về tư duy và chính trị khi xây dựng khối đoàn kết xã hội chủ nghĩa; khiêm tốn và gắn gũi với các tầng lớp nhân dân; có sự đồng cảm để đạt tới sự hòa giải dân tộc.

Gô-lan (W.E.Gollan), Ủy viên Ban Chấp hành Đảng Cộng sản Ô-xtrây-li-a viết năm 1990: “Hồ Chí Minh là một nhà tư tưởng xã

(8) Jean Jaurès (1859 - 1914), Giám đốc báo L'Humanité, người sáng lập Đảng Xã hội thống nhất Pháp

(9) Tạp chí *Hành tinh - Hành động* (Planète - Action), Pa-ri, tháng 5-1973 (Xem thêm Hữu Ngọc: *Phác thảo chân dung văn hóa Pháp*, Nxb. Ngoại văn Việt Nam, Hà Nội, 1991, tr. 21)

(10) Đại tướng Võ Nguyên Giáp: *Tư tưởng Hồ Chí Minh - Quá trình hình thành và phát triển*, Sđd, tr. 9

(11) Hữu Ngọc: *Phác thảo chân dung văn hóa Pháp*, Nxb. Ngoại văn Việt Nam, Hà Nội, 1991, tr. 21

(12) *Hội thảo quốc tế về Chủ tịch Hồ Chí Minh* (trích tham luận của đại biểu quốc tế), Sđd, tr. 86

hội chủ nghĩa sáng tạo vĩ đại và là một người hành động. Chủ nghĩa xã hội của Người không bè phái cũng không giáo điều, mà nhân đạo và nhân loại⁽¹³⁾.

Sức lan tỏa của văn hóa Hồ Chí Minh, của chủ nghĩa xã hội nhân văn Hồ Chí Minh không thể chỉ đọng lại ở vài trang giấy. Bởi vì, đó là *văn hóa làm người, là đạo làm người*. Một học giả Nhật Bản cho rằng: Hồ Chí Minh là nhà lãnh tụ chính trị duy nhất của thế kỷ XX đã đạt được điều mà không lãnh tụ nào đạt được là từ lúc người ta biết Người cho đến nay, lòng ngưỡng mộ đối với Người không hề thay đổi. Thế giới thừa nhận, Chủ tịch Hồ Chí Minh không phải là một kỷ niệm của quá khứ, mà là một con người diêu kỳ cho mọi thời đại. Phó Tổng Giám đốc UNESCO, ông Han-xơ Đuốc-vin (Hans d'Orville) từng khẳng định: Hồ Chí Minh trở thành một người thầy về cuộc sống tiếp thu trong một thế giới có xu hướng toàn cầu hóa hiện nay.

Thế giới cho rằng, Chủ tịch Hồ Chí Minh thuộc lớp người cho chúng ta lý do để sống và khả năng để thực hiện giấc mơ của mình, vì Người đã để lại cho thế giới nhiều bài học quý giá về nhân dân: “Trong thế giới ngày nay, không có cái gì có thể chống lại sự đoàn kết của nhân dân. Trong thế giới ngày nay, không có gì quý báu hơn nhân dân. Không có gì mạnh mẽ hơn sức mạnh đoàn kết của nhân dân. Trong xã hội không có gì đẹp đẽ hơn và vinh dự hơn là phục vụ nhân dân⁽¹⁴⁾”.

Thế giới tìm thấy ở Chủ tịch Hồ Chí Minh một con người “không cố ý tìm kiếm những cái trang sức cho quyền lực, vì ông tự tin ở mình và ở mối quan hệ ở ông với nhân dân”. Chủ tịch Hồ Chí Minh là một nhà hoạt động chính trị, một chính khách nổi bật với ba đức

tính mà cố Tổng thống Chi-lê Xan-va-đo A-giê-n-đê (Salvador Allende) rất ngưỡng mộ là liêm khiết, nhân đạo và vô cùng khiêm tốn. Thủ tướng Ấn Độ P.J. Nê-Ru coi việc được tiếp xúc với Chủ tịch Hồ Chí Minh là được gặp gỡ “con người vĩ đại, một phần của lịch sử châu Á, làm cho chúng ta thật sung sướng thấy được lòng tốt của con người, tình bạn, lòng nhân ái sẽ vượt qua tất cả”. Ông viết: Người không phải chỉ là một con người yêu hòa bình, mà còn là một nhân vật đặc biệt đáng yêu và hữu nghị, một con người không nghĩ gì đến mình, giản dị và khiêm tốn. Là Chủ tịch nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, Người không tự giam mình trong tháp ngà. Về cơ bản, Người là một con người của quần chúng, một lãnh tụ có sự kết hợp hiếm có giữa lòng khoan dung tột độ và ý chí kiên quyết nhất. Xét theo bất cứ tiêu chuẩn nào, Người cũng là một nhân vật nổi bật nhất trong thời đại chúng ta.

Cuộc đời, sự nghiệp, tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh là một thông điệp mang giá trị toàn cầu và luôn có giá trị thời đại, bởi vì nó hướng tới tương lai, trả lời nhiều vấn đề lớn của thế giới. Đúng như Rô-mét Chan-đra từng khẳng định: Bất cứ nơi nào chiến đấu cho độc lập tự do, ở đó có Hồ Chí Minh và ngọn cờ Hồ Chí Minh bay cao. Bất cứ ở đâu chiến đấu cho hòa bình và công lý, ở đó có Hồ Chí Minh và ngọn cờ Hồ Chí Minh bay cao. Ở bất cứ đâu nhân dân chiến đấu cho một thế giới mới, chống lại đói nghèo, ở đó có Hồ Chí Minh và ngọn cờ Hồ Chí Minh bay cao. Đó chính là sức lan tỏa trên thế giới và giá trị trường tồn của tư tưởng Hồ Chí Minh. □

(13), (14) *Hội thảo quốc tế về Chủ tịch Hồ Chí Minh* (trích tham luận của đại biểu quốc tế), *Sđd*, tr. 157, 79